

РОЗДІЛ 1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

РИЗИКИ ТРАНСКОРДОННОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВІДХОДІВ ДЛЯ МИТНОГО ПРОСТОРУ КРАЇНИ

RISKS OF TRANSBOUNDARY MOVEMENT OF HAZARDOUS WASTES FOR THE CUSTOMS TERRITORY OF THE COUNTRY

У статті розглянуто проблему виробництва, переміщення та видалення небезпечних відходів у світі, в тому числі в країнах ЄС та Україні. Проаналізовано роль багатосторонніх міжнародних угод, зокрема, Базельської конвенції, у регулюванні трансграничного переміщення небезпечних відходів. Визначено основні ризики такого переміщення для митного простору країни та запропоновано заходи для мінімізації їхнього негативного впливу.

Ключові слова: Базельська конвенція, екологічні загрози, ініціатива Зелена митниця, митний простір, небезпечні відходи, ризики, трансграничне переміщення відходів.

В статье рассмотрена проблема производства, перемещения и удаления опасных отходов в мире, в том числе в странах ЕС и Украине. Проанализирована роль многосторонних международных соглашений, в частности Базельской конвенции, в регулировании трансграничного перемещения опасных отходов. Определены основные риски

такого перемещения для таможенного пространства страны и предложены меры по минимизации их негативного влияния.

Ключевые слова: Базельская конвенция, экологические угрозы, инициатива Зеленая таможня, таможенное пространство, опасные отходы, риски, трансграничное перемещение отходов.

The article considers a problem of production, movement, and disposal of hazardous waste in the world, including EU countries and Ukraine. The role of multilateral international agreements, in particular, the Basel Convention, in the regulation of transboundary movement of hazardous wastes is analysed. The main risks of such a movement for the country's customs territory are determined and measures for the minimization of their negative influence are proposed.

Key words: Basel Convention, environmental threats, Green Customs Initiative, customs territory, hazardous wastes, risks, transboundary movement of waste.

УДК 339.543

Войцещук А.Д.

к.е.н., доцент, директор
Департамент спеціалізованої підготовки
та кінологічного забезпечення
Державної фіскальної служби України

Постановка проблеми. Стрімкий економічний розвиток країн та науково-технічний прогрес останніх десятиліть супроводжуються зростанням обсягів міжнародної торгівлі, водночас вони стають важливими факторами погіршення екологічного стану й зростання обсягів відходів, в тому числі й небезпечних, що змушує країни, не зменшуючи генерування небезпечних відходів, шукати легальні та нелегальні шляхи їхнього експорту за межі національних територій. Зазвичай, експорт спрямовується у країни із значно нижчим рівнем розвитку, де слабзорозвинена правоохоронна система та добре розвинена корупційна складова в державному регулюванні економічних процесів, що створює сприятливе середовище для нелегального транспортування вантажів через митний кордон. Усвідомлення екологічних загроз, що виникають у процесі торгівлі відходами, змушує країни та міжнародні організації шукати дієві заходи протидії. Так серед низки питань Комітету СОТ із торгівлі та навколишнього середовища є переміщення товарів, заборонених на внутрішньому ринку, в тому числі небезпечних відходів, а СОТ став майданчиком, де постійно обговорюються питання впливу торгівлі на стан екології. ООН та ОБСЄ, проводячи постійні моніторинги,

також долучаються до дослідження впливу небезпечних відходів на стан навколишнього середовища та життя людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основу дослідження окремих аспектів екологічних загроз трансграничного переміщення небезпечних відходів, екологічно небезпечних речовин та предметів становлять Базельська, Роттердамська, Стокгольмська та інші конвенції, нормативно-правові акти України з питань їхньої ратифікації та імплементації основних положень у вітчизняну практику. Дані питання є предметом аналітичних досліджень ОБСЄ, ООН, СОТ, ВМО. Разом з тим, поза увагою залишається проблема ймовірних загроз та викликів для митного простору країни при нелегальному поступленні екологічно небезпечних речовин та відходів всупереч нормам Базельської та інших конвенцій.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування проблеми трансграничного переміщення небезпечних товарів та предметів, зокрема, небезпечних відходів, а також ідентифікація ризиків, які при цьому виникають для митного простору країни.

Виклад основного матеріалу. Незадовільне використання екологічних стандартів та відсутність

сильного інституційного контролю за їхнім дотриманням, пріоритет фінансових інтересів та корупційна складова зовнішньоекономічної діяльності залишаються вагомими стримуючими факторами екологізації митного простору. Для світу проблеми переміщення предметів, небезпечних для життя людини та навколишнього середовища генерування та видалення відходів залишаються одними із найактуальніших [1], бо порушується принцип екологічної справедливості, адже не усі країни мають розвинені механізми протидії нелегальному їхньому переміщенню. Причиною загострення ситуації є й відсутність дієвих інститутів регулювання зазначених процесів та неузгодженість їхніх дій у процесі контролю. Нелегальне переміщення небезпечних відходів та речовин – це й фінансова проблема, адже відбувається збагачення злочинних угруповань, у фінансові схеми яких задіяються і представники державних органів. Серед основних екологічних (а як наслідок – і соціальних) загроз для митного простору країн виділяємо: нелегальне переміщення небезпечних відходів та речовин, органічних забруднювачів, пестицидів та агрохімікатів, хімічної зброї, заборонених для торгівлі предметів флори та фауни та ін.

Виробництво небезпечних відходів породжує проблему їхнього видалення, але не усі країни готові до утилізації такого обсягу, що породжує нелегальні перевезення між країнами. Тобто, транскордонне переміщення небезпечних відходів стає добре організованою комерційною справою, в яку задіяні практично усі країни світу (рис. 1).

Не став винятком і Європейський Союз, політика якого стратегічно орієнтована на екологічний розвиток та ґрунтується на директивах та постановках ЄС. Але, як показує аналіз, ці країни на прак-

тиці не спроможні вирішити питання генерування небезпечних відходів. За період 2004-2014 рр. країнами ЄС-28 вироблена значна кількість відходів, у 2014 р. їхні обсяги становили 2 503 млн т. (табл. 1). Відбулося зростання за останнє десятиріччя небезпечних відходів – у 2014 р. 95,02 млн тон відходів підпали під таку класифікацію (3,8% від загального обсягу у 2014 р., 3,96% – у 2006 р., 3,48% – у 2004 р.).

Однак, незважаючи на спільні заходи щодо виробництва та поводження, екологізацією промислових виробництв та впровадження безпечних для навколишнього середовища технологій серед країн-членів існують суттєві відмінності за показниками генерування відходів, особливо тих, які є небезпечними. Аналіз динаміки виробництва небезпечних відходів на одну особу підтверджує такий розподіл (табл. 2). Так лідерами за обсягами генерування небезпечних відходів є Естонія, Болгарія, Люксембург. В Естонії у 2014 р. їхня частка становила 47,7% від загальної кількості відходів. Такий стан справ з відходами в Естонії пов'язаний із видобутком та переробкою сланцю, внаслідок чого утворюється близько 70% всіх відходів та 80% небезпечних відходів країни. Водночас, для країн ЄС існує велика проблема подальшого використання небезпечних відходів, що породжує ще важливішу проблему – функціонування незаконних звалищ та нелегальний експорт відходів, що є актуальним не лише для Естонії, а й для інших європейських країн із розвинутою промисловістю.

У межах ЄС-28 у 2014 р. було опрацьовано приблизно 2 320 млн т. відходів, але зазначимо, що сюди належать не лише вироблені в ЄС відходи, але й імпортовані відповідно до домовле-

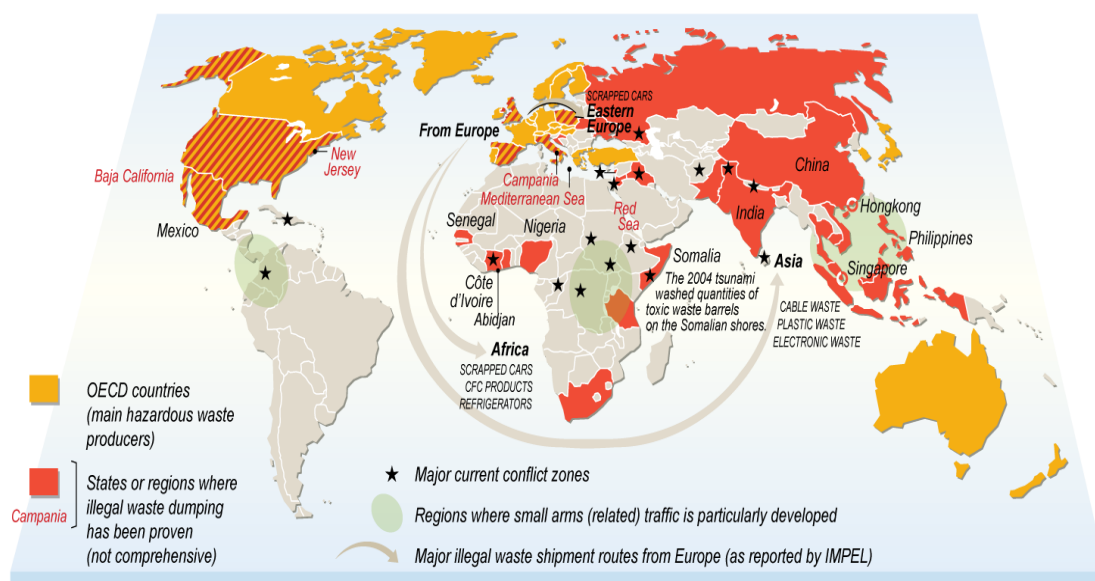

Рис. 1. Картосхема нелегальних потоків небезпечних відходів [2]

Таблиця 1

Динаміка виробництва відходів в Європейському Союзі (млн. т)

Види відходів	Рік					
	2004	2006	2008	2010	2012	2014
Всього	2547,59	2567,27	2427,0	2454,06	2494,73	2502,89
Небезпечні відходи	88,73	101,55	95,06	97,77	97,62	95,02
Не є небезпечними	2458,86	2465,72	2333,17	235,29	2397,11	2407,87

Джерело: складено автором за [3]

Таблиця 2

Динаміка виробництва небезпечних відходів в країнах-членах ЄС (кг. на одну особу)

Країна/Рік	2004	2006	2008	2010	2012	2014
ЄС-28	180	204	190	194	193	187
Бельгія	499	383	553	438	412	262
Болгарія	1542	1783	1741	1833	1835	1690
Чехія	142	128	145	130	141	110
Данія	59	69	76	221	218	304
Німеччина	242	263	272	244	273	269
Естонія	5382	4914	5638	6731	6925	7919
Ірландія	178	166	166	432	104	105
Греція	31	25	23	26	27	20
Іспанія	73	91	79	64	67	64
Франція	140	140	170	178	173	163
Хорватія	26	179	51	17	28	31
Італія	106	128	117	144	151	147
Кіпр	153	23	30	:	36	203
Латвія	7	29	31	32	47	52
Литва	27	29	36	34	46	56
Люксембург	270	495	407	750	593	426
Угорщина	135	129	67	54	71	60
Мальта	110	126	135	60	91	86
Нідерланди	131	314	271	270	290	286
Австрія	124	116	160	176	126	149
Польща	42	62	39	39	46	44
Португалія	216	576	54	63	52	67
Румунія	107	50	26	34	34	30
Словенія	54	58	76	57	65	75
Словаччина	79	99	98	77	68	69
Фінляндія	412	515	407	477	305	366
Швеція	181	292	224	270	283	265
Великобританія	133	139	118	112	101	89

Джерело: складено автором за [3]

ностей із інших країн. Між країнами-членами спостерігаються відмінності у способах поводження із відходами, але загальними є наступні тенденції – зменшується частка захоронення відходів, зростає переробка відходів із відновленням енергії. Щодо видалення небезпечних відходів, то з них у 2014 р. 75,6 млн тонн було піддано обробці, зокрема, в Німеччині – 27,2%, Болгарії – 16,1%, Естонії – 13,6%. 49% небезпечних відходів, що підлягали видаленню в ЄС-28, піддані захороненню [3].

Тіньовий ринок електронного сміття – ще одна складова екологічної проблеми, яка вийшла за

межі національних кордонів, адже, всупереч Базельській конвенції, мільйони тонн такого сміття щорічно нелегально ввозяться в країни, де слабкий контроль за переміщенням вантажів через митний кордон. Так впродовж останніх років у світі виробляється 40-50 млн тонн електронних відходів щорічно, лідерами серед країн залишаються США, Китай, Японія, Німеччина, Росія. Нелегальне постачання таких відходів здійснюється в країни Африки та Азії. За даними ООН тільки в п'яти країнах Африки – Беніні, Кот-Д'Івуар, Гані, Ліберії, Нігерії обсяги електронного сміття коливаються в межах 650 тис. – 1 млн тонн [4].

Вирішення екологічних проблем – це дотримання багатосторонніх екологічних угод, ратифікація яких зобов'язує країни застосовувати необхідні методи регулювання транскордонного переміщення небезпечних предметів. Найбільш значимими конвенціями, що регулюють переміщення екологічно небезпечних предметів через митний кордон країн, є Базельська, Роттердамська та Стокгольмська конвенції (табл. 3).

Серед основних конвенцій, що регулюють питання екологізації митного простору, виділяють Базельську конвенцію про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням [5]. 22 березня 1989 р. у м. Базель країни підписали конвенцію, метою якої був захист навколишнього середовища та життя й здоров'я людей від впливу переміщення та використання небезпечних відходів, що змусило країни-підписанти привести у відповідність національне законодавство для попередження незаконного переміщення відходів. Таке рішення було цілком очікуваним, зважаючи на небувалий розвиток промислового виробництва у світі наприкінці ХХ ст., формування глобальних транспортних коридорів, формування системи митної логістики, впровадження екологічних стандартів в економічно розвинених країнах, надання екологічним проблемам статусу глобальних.

Під дію Базельської конвенції потрапляють відходи, які класифіковані як небезпечні та відходи, які вважають небезпечними з позицій національного законодавства країн, що беруть участь у перевезенні відходів. Важливою складовою кон-

венції вважаємо не лише контроль процесу перевезення відходів, але й контроль за подальшим видаленням, враховуючи їхні потенційні загрози для навколишнього середовища через нелегальне використання. Операції з видалення небезпечних відходів згідно із Конвенцією поділяють на 2 групи: група А – операції (15), що не призводять до можливої рекуперації, рециркуляції, утилізації, прямого повторного або альтернативного використання; група В – операції (13), які включають наведені вище можливості використання, що заборонені групою А.

Базельська конвенція подає змістовне розуміння небезпечних відходів та процес їх видалення, який регулюється національним законодавством Країни, які її підписали, беруть зобов'язання перешкоджати незаконному експорту-імпорту-транзиту небезпечних відходів між країнами, якщо не укладено відповідних угод.

В Україні органом, який наділений повноваженнями щодо контролю за перевезенням небезпечних відходів через митну територію країни та їхнє видалення, є Міністерство екології та природних ресурсів. Відповідно до Закону України «Про відходи» від 05.03. 1998 р. № 187/98-ВР [8] під відходами розуміють будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення [8]. Цим

Таблиця 3

Загальні характеристики конвенцій

Назва конвенції	Місце, рік прийняття (вступу в дію)	Мета конвенції	Рік ратифікації Україною
Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видалення [5]	м. Базель (Швейцарія) 22.03. 1989 р. (05.05. 1992 р.)	Охороняти шляхом контролю здоров'я людини і навколишнє середовище від згубного впливу, яке може бути викликане виробництвом та використанням небезпечних та інших відходів	1999 р.
Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі [6]	м. Роттердам (Нідерланди) 10.09.1998 р. (24.02.2004 р.)	Сприяти запровадженню спільної відповідальності та узгоджених зусиль Сторін у міжнародній торгівлі окремими небезпечними хімічними речовинами з метою охорони здоров'я людини та навколишнього середовища від потенційного шкідливого впливу та заохочувати їх екологічно обґрунтоване використання шляхом сприяння обміну інформацією щодо їхніх властивостей, запровадження процедури прийняття рішень щодо їхнього імпорту та експорту на національному рівні і розповсюдження цих рішень серед сторін	2002 р.
Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі [7]	м. Стокгольм (Швеція) 22.05. 2001 р. (17.05.2004 р.)	Охороняти здоров'я людини й навколишнього природного середовища від стійких органічних забруднювачів	2007 р.

же Законом визначено, що до небезпечних відходів належать ті, які «мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними» [8]

Транскордонне перевезення – це транспортування відходів з території однієї країни на територію іншої або ж до третьої країни через територію країни-транзиту. Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів» від 13.07.2000 № 1120 цей процес визначено, як «переміщення відходів з району, який перебуває під національною юрисдикцією однієї держави, у район чи через район, який перебуває під національною юрисдикцією іншої держави, або у район чи через район, який не перебуває під юрисдикцією будь-якої держави, за умови, що таке перевезення стосується, принаймні, двох держав» [9].

Україна приєдналася до Базельської конвенції відповідно до Закону України про приєднання до Базельської конвенції про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видалення від 01.07.1999 р. № 803-XIV [10]. Прийняті у 2000 р. Постанови Кабінету Міністрів України [9; 11] стали підтвердженням обраної Україною стратегії екологізації митного простору. Для використання європейської практики поводження з відходами в Україні було розроблено проект Національної стратегії поводження з відходами [12], проте, як стверджують фахівці Асоціації підприємств у сфері поводження з небезпечними відходами, недостатньо врахованими залишилися наступні директиви ЄС: «(75/439/ЄЕС) видалення відпрацьованих мастил; (78/176/ЄЕС) від-

ходи виробництва діоксиду титану; (86/278/ЄЕС) осади стічних вод; (95/59/ЄС) видалення ПХД та ПХТ; (2000/59/ЄС) транспортні засоби, термін експлуатації закінчився; (91/689/ЄЕС) директива про небезпечні відходи; (99/61/ЄС) директива про всеохоплююче запобігання забрудненню та його контроль» [13].

Разом з тим, сукупний обсяг нагромаджених небезпечних відходів в Україні становить 5 мільярдів тонн, а для їх видалення необхідна сума у розмірі 600 млн. грн. Слід зазначити, що обсяги небезпечних відходів, утворених в Україні у 2015 р. порівняно із 1994 р. зазнали зменшення з 4,95 млн. тонн до 587 тис. тонн і такий процес має поступовий характер [14] (розробники стратегії причинами такої ситуації вважають не заходи з мінімізації утворення відходів, а вплив світової економічної кризи на процеси виробництва та структурна переорієнтація вітчизняної промисловості з сектору важкої промисловості на легку [12]). Саме тому актуальним залишається зростання загроз транскордонного переміщення небезпечних відходів на територію України.

Аналіз профілю України засвідчує, що основними країнами, куди здійснювався експорт особливо небезпечних та інших відходів, у 2013 р. були Польща, Німеччина, Бельгія, Франція, причому більшість з цих партій підлягали кінцевій утилізації [15]. Предметом експорту були в більшості: відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні для використання за призначенням (A4030); відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності, і які виявляють небезпечні властивості (A4140); відходи, речовини або

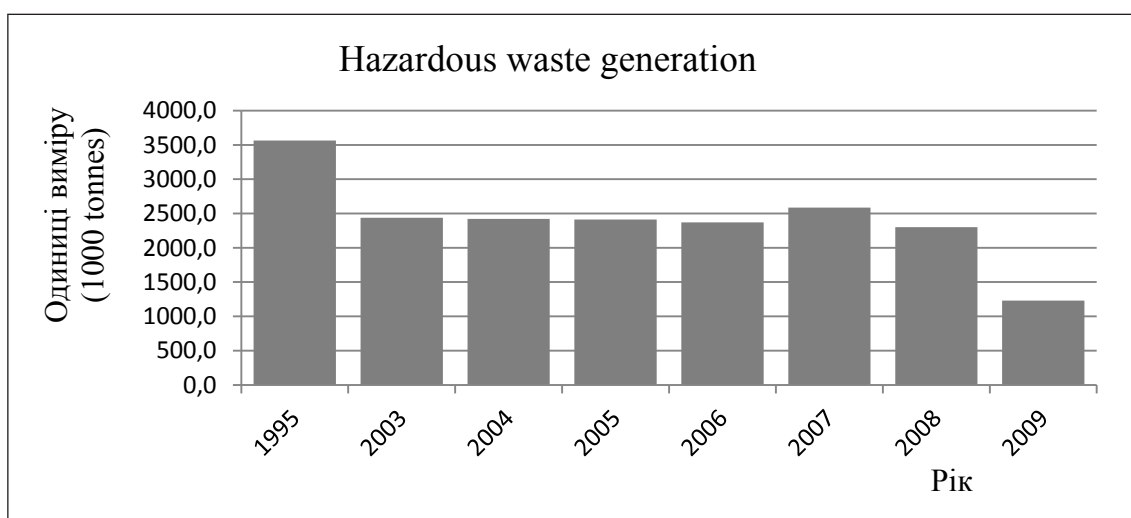

Рис. 2. Динаміка виробництва небезпечних відходів в Україні за період 1995-2009 рр. [14]

вироби коду А3180; відходи у вигляді смолистих залишків (крім асфальтових в'язучих), що утворюються під час рафінування, перегонки чи будь-якої піролітичної обробки органічних матеріалів (А3190). Щодо імпорту, то основними відходами, що імпортувалися в Україну відповідно до умов Базельської конвенції, були свинець і сполуки свиню (У31), зокрема, відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів (А1160), відходи, що містять ртуть (У29), для яких була передбачена операція утилізації R4 – Рециркуляція/утилізація металів та їх сполук. Країнами-імпортерами були Білорусь, Азербайджан, Молдова, Об'єднані Арабські Емірати [15].

Переміщення небезпечних відходів через митний кордон України передбачає отримання ряду дозвільних документів суб'єктом перевезення. Так при експорті відходів експортер зобов'язаний звернутися з листом до Міністерства екології та природних ресурсів не пізніше, ніж за 70 днів до дати вивезення відходів з території України з необхідним пакетом документів. У випадку імпорту необхідною є письмова згода Міністерства на ввезення, адже є низка обмежень на такий вид переміщення, зокрема, такі відходи не можуть ввозитися з метою зберігання або захоронення, а лише для утилізації (видалення). У випадку транзиту вантажу необхідним також є дозвіл Міністерства, причому у пункті в'їзду на кордоні контейнер пломбується, а на виїзді перевіряється наявність та цілісність пломби.

Проходження вантажу небезпечних відходів через митний кордон країни можливе лише за умови, що всі сторони – країни експортер, імпортер та транзитна – дали згоду на переміщення. На митному кордоні проводиться документальна перевірка та огляд транспортного засобу переміщення вантажу та самого вантажу.

При перевірці важливим є обізнаність представників митниць із маркуванням небезпечних відходів з метою з'ясування достовірності поданих у супровідних документах даних. Небезпечні відходи мають знакові позначення, прийняті у всіх країнах, тому при їхньому переміщенні митники можуть оцінювати ступінь ризику таких відходів [16].

Проблема регулювання переміщення небезпечних відходів виходить за межі національних кордонів. Слабкість та заплутаність законодавства створює сприятливе середовище для незаконного переміщення небезпечних відходів як із залученням нелегальних-бізнес структур, так і через проникнення у цілком легальні схеми операцій, пов'язаних із обігом таких відходів. Так, це і корупційні схеми отримання дозволів на їхнє переміщення через кордон, фальсифікація супровідних документів, невірна кодифікація відходів (переміщення небезпечних відходів під грифом «безпечні» створює загрозу ситуацію при їхньому

нелегальному переміщенні та подальшому видаленні). Зазначимо, що непоодинокими є випадки видачі ліцензій для роботи із небезпечними відходами компаніям, які не мають необхідних технологій. У такому випадку, якщо вантаж потрапляє з іншої країни для видалення, то є великий ризик, що він не буде якісно видаленим, а може опинитися на звалищах чи бути захороненим.

Слабкою вважаємо інституційну систему контролю за транскордонним переміщенням небезпечних відходів, адже основним органом, уповноваженим вирішувати питання підтвердження переміщення відходів є Міністерство екології та природних ресурсів тоді, як працівники митниць здійснюють митне оформлення та контроль. Пасивним залишаються і самі представники бізнесу, що загострює проблему державного регулювання відходів [17].

У 2013 р. в Україні була схвалена Концепція Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013-2020 роки, в якій констатовалося погіршення ситуації у сфері поводження з небезпечними відходами [18], проте, запропоновані у програмі заходи оминають питання нелегального ввезення небезпечних відходів в Україну та необхідність посилення боротьби з ними.

За підтримки міжнародних організацій та секретаріатів конвенцій була розроблена ініціатива Зелена митниця [19], завданнями якої є проведення навчальних семінарів та розробка методичних рекомендацій для підвищення фаховості працівників митних та прикордонних органів при здійсненні контролю транскордонного переміщення товарів, що підпадають під дію багатосторонніх екологічних угод. Активне використання такої ініціативи важливе для України, адже митниці повинні відігравати основну роль у протидії нелегальному транскордонному переміщенню небезпечних відходів та предметів.

Основними ризиками для митного простору країн, які виникають при переміщенні небезпечних відходів через їхні кордони, є наступні:

- подання недостовірної інформації для декларування (як за якісними, так і кількісними параметрами). Так у практичній площині небезпечні відходи можуть переміщуватися, як сировина або безпечні відходи, а відповідно невірно кодується товар. Важко розмежувати відходи від вторинної сировини, адже існують відмінності у технологіях її переробки. Через недостатню обізнаність контролюючих органів небезпечні відходи можуть увозитися для знищення або захоронення на територію країни, що є забороненим. Для порушень належить і невірне подання інформації щодо імпортерів або компаній, куди товар прямує транзитом. При використанні злочинних нелегальних схем переміщення як правило такі компанії є фіктивними;

- відсутність дозвільних документів для переміщення вантажу як небезпечних відходів;
- порушення у маркуванні контейнерів, в яких переміщуються відходи;
- нелегальне переміщення відходів разом із легальним товаром (як правило, це відбувається у великогабаритних важкодоступних для звичайного огляду контейнерах при великих партіях товарів) та контрафактне переміщення;
- невідповідності класифікаційних підходів небезпечних відходів у різних країнах;
- незаконна зміна митного режиму (наприклад, країна транзиту стає країною імпорту) ;
- заниження рівня безпеки відходів, що переміщуються через митний кордон (у такому випадку невірний обраний спосіб видалення або технологія можуть призвести до серйозних екологічних наслідків);
- використання тінювих схем переміщення великогабаритних предметів, які містять небезпечні відходи, на звалища. Таким прикладом може бути Молдова, під юрисдикцією якої відбуваються перереєстрації морських суден, які згодом стають «мертвими» та осідають як брухт. Така практика характерна для країн ЄС, законодавство якого вимагає очищення від небезпечних відходів суден перед їхньою утилізацією;
- тощо.

Висновки. Таким чином, нелегальне переміщення небезпечних відходів стає новим видом міжнародного злочинного бізнесу, адже за зростання обсягів відходів, економічно розвинені країни встановлюють жорсткі екологічні стандарти та вичерпують можливості для видалення таких відходів на власних територіях. Тому заходи щодо зменшення ризиків для митного простору країн повинні об'єднувати діяльність міжнародних організацій, природоохоронних державних установ, митниць, громадських організацій та виступати, як синергія правоохоронних, інформаційно-роз'яснювальних, контрольно-регулюючих дій таких інституцій із відповідною координацією. Вважаємо, що заходами, які мінімізуватимуть ризик при переміщенні небезпечних відходів, є наступні:

- законодавче включення питання регулювання нелегальної торгівлі небезпечними відходами в загальнодержавні стратегії та програмні документи;
- посилення контролюючих заходів у частині перевірки законодавчого дотримання правил перевезення експортерами та імпортерами небезпечних відходів та правомочність зайняття ними такою діяльністю;
- контроль за безпекою використання відходів в країні призначення;
- створення сучасних митних лабораторій та карантинних складів, де будуть тимчасово зберігатися не пропущені небезпечні вантажі;

- фінансова підтримка державою якісних та екологічно безпечних проектів видалення відходів;
- формування легального ринку утилізації небезпечних відходів. Наприклад, через дороговартісність повного циклу переробки ртутних ламп, компанії, що здійснюють їх видалення, є неконкурентоспроможними, а відходи опиняються на стихійних звалищах. Разом з тим, недостатньо організований ринок не дає можливості прямим операціям постачальників та покупців, а залучення посередників значно здорожчує вартість видалення відходів;
- узгодження спільних заходів на митному кордоні країн, через пункти пропуску яких проходить вантаж;
- запровадження постійних навчальних семінарів для фахівців, що здійснюють контроль за вантажем на митному кордоні, для підвищення навичок ідентифікації небезпечних відходів, в тому числі в межах ініціативи Зелена митниця.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Dumping and Illegal Transport of Hazardous Waste, Danger of Modern Society / M. Obradovic et al. (2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hrcak.srce.hr/file/188422>
2. Waste trafficking / GRID-Arenda [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.grida.no/resources/5526>
3. Waste statistics. European Union (EU) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Waste_statistics
4. Электронные отходы угрожают Кении [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=21699#.WYc8X1EaTcd>
5. The Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal. Texts and Annexes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/1275/Default.aspx>
6. Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі від 10.09. 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_a35
7. Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі від 22.05. 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_a07
8. Закон України «Про відходи» від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів» від 13.07.2000 р. № 1120 [Електронний ресурс].

ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1120-2000-%D0%BF>

10. Закон України «Про приєднання до Базельської конвенції про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видалення» від 01.07.1999 р. № 803-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/803-14>

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про призначення компетентного органу та виділеного центру для виконання цілей Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видалення» від 29.03.2000 р. № 574 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/574-2000-%D0%BF>

12. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/news/31573.html>

13. Більше року писали стратегію поводження – розглядаємо національну стратегію управління з відходами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecoteam.org.ua/>

14. Hazardous Waste Generation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unstats.un.org/unsd/environment/hazardous.htm>

15. Ukraine. Electronic Reporting System of the Basel Convention (Year: 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ers.pops.int/ERS-Extended/FeedbackServer/fsadmin.aspx?fscontrol=respondentReport&surveyid=62&voterid=44986&readonly=1&nomenu=1>

16. Hazardous Materials Markings labeling and Placarding Guide [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.fmcsa.dot.gov/sites/fmcsa.dot.gov/files/docs/Hazardous_Materials_Markings_Labeling_and_Placarding_Guide_508CLN.pdf

17. Проблеми державного регулювання у сфері поводження з відходами та шляхи їх вирішення. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1386/>

18. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013-2020 роки» від 03.01. 2013 р. № 22-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/22-2013-%D1%80>

19. The Green Customs Guide to Multilateral Environmental Agreements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.greencustoms.org/reports/guide/Green_Customs_Guide%20\(low\).pdf](http://www.greencustoms.org/reports/guide/Green_Customs_Guide%20(low).pdf)